

ИЗСЛЕДВАНЕ ЗА СЪВРЕМЕННАТА
ПОЕЗИЯ

„СЪВРЕМЕННАТА ПОЕЗИЯ.“

ЕСТЕТИЧЕСКИ НАСОКИ“

от ИВАН ПОПИВАНОВ. С., БП, 1986. 562 с.)

Иван Попиванов е автор, който не се нуждае от специално предисловие. Авторитетът му на литературовед е завоюван твърде отдавна, а обемното му творчество е красноречиво доказателство за това. Новата му книга представя мащабно изследване на съвременната българска поезия. В нея е очевидна една сполучлива симбиоза от литературна теория и оперативна критика. Почти навсякъде той говори за формата паралелно със съдържанието. Познавателният характер на творбата е предначинен не само за специалисти, но и за по-широка читателска аудитория. Това е постигнато посредством аналитичните акценти и личното откритие на критика. Често използван похват е „вмъкването“ на епизоди от живота на анализирания творци, породени от личните му наблюдения за развитието им, като същевременно изследователят вилта биографични моменти, адресирани към някои от тях. Това придава усещане за автентичност, а, от друга страна, подчертава неговите пристрастия. Въпреки личния си афинитет към един или друг поет авторът се придържа към обективна оценъчност и не премълчава негативното в творчеството му. Увлекателното повествование, съпроводено с „лирични“ отклонения, е показателно и за уметлото боравене със словото, за артистизма на твореца, за многопластовата му обзиромост. На места той излиза съзнателно от литературната орбита и излага на белия лист свои размисли по социално значими, общочовешки проблеми. Най-специфичното за методологията му е устойчивата и неизменна партийна и гражданска позиция при тълкуването и представянето на явленията в лириката ни.

Книгата дава една многообхватна панорама на съвременната българска поезия. Структурата ѝ е свидетелство за отговорността на критика при прецизирането на литературните факти. В първата част той представя на вниманието ни развитието на творци като Веселин Андреев, Младен Исаев, Веселин Ханчев, Никола Фурнаджиев и др., които издигнаха въодушевеното си и мощно слово в защита на народа и свързката името си с великия му подвиг. Авторът се спира и на тези творци, чиято поезия през разглеждания период (от издаването на народната власт до историческия Априлски пленум на Българската комунистическа партия през 1956 г.) отразява „борчески, твор-

чески и трудови пориви“. Изтъква висотата на поети с дълбок и траен принос в родната ни литература: Христо Радески, Людмил Стоянов, Димитър Методиев, Георги Джагаров и др.; вдъхновено говори за патриотичния патос, за „трудовия възход на родината ни“, за така наречената бригадирска поезия. Във втората част Иван Попиванов разглежда качествено новия етап от развитието на съвременната литература — „светлия априлски полък“, оказал възродително влияние върху лириката на Дора Габе, Никола Фурнаджиев, Младен Исаев, Ламар, Димитър Пантелеев, Крум Пенев, Александър Муратов. „Изчерпателност е невъзможна, пропуските са неизбежни“ — сякаш иска да се „застрахова“ критикът. Но това не му е необходимо: огромно е поетическият ландшафт на българската поезия. Тук авторът прави задълбочена характеристика на връзката между поезията и социалистическия хуманизъм. Теоретичните изводи са съпроводени с аргументираност при интерпретирането на поставените проблеми в творчеството на Блага Димитрова, Веселин Ханчев, Валери Петров, Божидар Божиков. Изводите на Иван Попиванов: „Няма трайна художествена изjava без народностно и патриотично отношение и оценяване, без близка връзка с народа“ и „Родолюбието на най-добрите наши поети е насочено преди всичко към живота на народа в днешния ден“, са илюстрирани убедително при разглеждането на патриотичния мотив в стиховете на Петър Караангов, Първан Стефанов, Иван Динков, Анастас Стоянов, Радой Ралин, Владимир Голев, Иван Давидков, Георги Джагаров, Павел Матев, Димитър Методиев и др. Критикът е отделил специално място и на българските поетеси, като напълно основателно счита за неуместно деленето на поезията на „мъжка“ и „женска“. Осезателно се усеща личното му въздействие от допира до съкровена женска чувствителност. Справедливи са оценките му за Елисавета Багряна, за която той изказва мнението, че тя „отдавна вече не принадлежи само на нашия народ“; за „откривателското начало“ у Дора Габе. С необходимото внимание и уважение се отнася към лириката на Лилияна Стефанова, Станка Пенчева, Невена Стефанова, Лиана Даскалова, Людмила Исаева.

В цялостната концепция на изследването основен акцент е поставен върху априлското поколение. Убеден съм, че прогнозата „за това поколение и занадпред много, много ще се говори“ е реална и правдива. Авторът неслучайно отбелязва и верния усет на Георги Джагаров, който предуети мощния идейно-политически и поетически заряд

на своите по-млади събратя и възторжено ги приветства.

При анализа на конкретните творчески изяви Иван Попиванов обръща особено внимание на благоприятния социален климат, създад пролетното обновление в живота, в литературата, и проследява полета на самобитни таланти с внушително присъствие, като Пеньо Пенев, Владимир Башев, Любомир Левчев, Слав Хр. Караславов, Андрей Германов, Дамян Дамянов, Петър Караигов, Първан Стефанов и др. Убедително е направен творчески портрет на Пеньо Пенев чрез емоционално, завладяващо и искрено слово. Авторът регистрира забележителното присъствие в съвременната поезия на Владимир Башев, неговите творчески инвенции. Изтъква и гражданското, политическото, ботевското начало при „най-активния, най-извисения от поколението“ — поета Любомир Левчев, като подчертава неразрушимата му връзка със съвременността, с трудовете хора; качествата му на художник; предпочитанията му към героичното. С умението на опитен литературовед Иван Попиванов прави разрез и върху „своеобразната и неповторима поезика“ на този оригинален творец. При разглеждането на поетите той привежда сполучливи аналогии, като използва сензации на видни личности: „Алфонс Доде е изразил интересна мисъл: „Хубавият стих трябва да прилича на пейзаж, озарен от светкавица.“ Така е у Левчев.“ По-нататък разкрива дълбоко хуманната същност на Андрей Германов, като подчертава интелектуалното начало в неговата поезия. Не споделям изцяло мисълта на автора при портрета му за Дамян Дамянов: „Едва ли има наш поет, който в душата си да не е селянин.“ — нито в буквален, нито в преносен смисъл.

Критикът разглежда аналитично изявите в сатиричната ни поезия. Естествено очакван е акцентът му върху най-популярния ни сатирик — Радой Ралин, когото аз лично ценя повече като лирик. Подчертано внимание е отделено и на талантиливи творци, като Веселин Ханчев, Добри Жотев и др.

Литературоведът насочва погледа ни към характеристиките за социалистическия реализъм особености, като изтъква няколко основни тенденции, свързани с революционното начало и борбеската определеност; с „извисения интелектуализъм“ или пък с онези реализации, в които се набляга на романтичното.

В тази книга Иван Попиванов е и страстен апологет на гениалния поет Христо Ботев. Пасажите, посветени на националния ни колос и отражението му в светогледа на съвременните творци, звучат като проникновено есе. Няма хиперболизиране в метафората: „Христо Ботев е цяла вселена.“ Критикът отбелязва благотворното влияние на традициите, намерили функционален израз в приемствеността на най-добрите ни словесни ваятели. С въздъшвление говори за ботевското начало в поезията ни, което се налага като водещо в творчеството на най-изтъкнатите ни лирици. Неслучайно той обобщава, че Ботев е „синоним на българското в най-хубавите му изяви“ и цитира правдивата истина, изречена от Георги Джагаров: „роден от народа, Христо Ботев вече сам се е превърнал в народ“.

Авторът е обезпокоен за тревожните явления, които се наблюдават в съвременната поезия, за отклоненията от пълноценно творчество. Една от главните причини за това той вижда в прекалено многото писане. Спира се и на издавания всяка година сборник „Поезия“, на „сивите, нескрети от творчески пориви творби, в които не личи нито възбуждане, нито вдъхновение, нито възискателност“.

В „Съвременната поезия. Естетически насоки“ Иван Попиванов предлага интересни виждания за самобитността; поставя много и актуални проблеми; говори мотивирано за графоманията; страстно защитава талантливите млади творци. „Най-лесно е да се критикуват младите... Те са беззащитни (почти всички впрочем). Може да да ги пердашиш спокойно, може да се проявиш като смел критик... Ако поразговим архивите, ще видим — какви ли не работи са писани за някой съвременни изтъкнати поети по времето, когато са били млади. Част от критичните бележки, правени някога, всъщност биха основатели, но сега и слабостите са забравени; вече авторите са нещо като „класици“. Дори и тези, които ги критикуваха, съкратиха от статите си пасажите, отнасящи се за „позата“, и оставиха само преценката за поезията.“ Чувството му за отговорност и желанието за истинност го карат да подчертае и че „една от причините за призиването на критерите трябва да се търси другаде — не в опитите и търсенията на младите. Възрастните, увърдените автори също дадоха пример и принос — те нерядко публикуваха огромно количество от творби, между които има всякакви: и отлични, и средни, и съвсем посредствени...“ Обективността на подобни констатации е очевидна и добре е, че литературовед от ранга на Иван Попиванов ги поставя като проблем, а не ги премълчава!

В епилога авторът е визирал и „няколко необходими уговорки“, които аргументират неговия творчески подход при изграждането на творбата. Затова, струва ми се, ако не бе проникновеният „Пролог“, този епилог би могъл да играе и ролята на предговор, в който Иван Попиванов споделя със своите читатели, че написаното не е история на съвременната поезия; че не са анализирани всички изяви; че не е цял изчерпателност; че броят на страниците, отделени за един автор, не са показателни за отношението към него; че произведението има отворен характер.

Прецизността на литературния критик, естетическият му критерий, неговата принципност при оценките и обобщенията придават на книгата монументност и внушение. Някои от портретите на анализираният тук творци носят белег на оперативна критика, други притежават качествата на теоретично изследване, което очертава тенденциите в поезията.

„Съвременната поезия. Естетически насоки“ е принос в българското литературознание, сочи посоките в развитието на лириката по пътя към осъществяване на нейното голямо призвание: да бъде истинска народна литература, да носи патоса на социалистическия подем, да отразява многогранно актуалната душевност на българина... .

Светозар Аврамов